

RPO-745825-VII-720.5/13/PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Zakładu Karnego w Goleniowie
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) [dalej: OPCAT] oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 6 - 8 sierpnia 2013 r., do Zakładu Karnego w Goleniowie, (zwanego dalej Zakładem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog), Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny), Przemysław Kazimirski, Michał Kleszcz, Marcin Kusy (prawnicy). W wizytacji wziął także udział Paweł Jezierski - ekspert KMP (psycholog).

Celem wizytacji prewencyjnej było sprawdzenie stanu przestrzegania praw osób pozbawionych wolności odbywających karę w ramach systemu terapeutycznego w oddziale dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzeniem umysłowym (zwanym dalej Oddziałem).

Poza monitoringiem sytuacji w/w skazanych, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności – tymczasowo aresztowanych, powyżej 65 roku życia, niepełnosprawnych, cudzoziemców, w szczególności pod względem ich ochrony

przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z mjr mgr Andrzejem Łabuniem - dyrektorem Zakładu;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń w Oddziale, w tym: celi przystosowanej dla potrzeb osób z niepełnosprawnością, cel zabezpieczających, cel izolacyjnych, cel izby chorych, biblioteki, świetlic, radiowęzła, sal widzeń, warsztatów terapii zajęciowej oraz ambulatorium;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi wolności oraz pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza laserowego do pomiaru powierzchni niektórych cel mieszkalnych.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora Zakładu Karnego w Goleniowie i jego zastępców o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano m.in: zarządzenia dyrektora Zakładu Karnego w Goleniowie Nr 34/14 z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Goleniowie (ze zm.) oraz nr 35/13 z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie porządku wewnętrznego dla tzw. skazanych niebezpiecznych; Protokół z wizytacji Zakładu Karnego w Goleniowie przeprowadzonej w dniach: 24, 26 maja oraz 2 i 7 czerwca 2011 r. przez Artura Karnacewicza SSO w Szczecinie; protokoły kontroli sanitarnych przeprowadzonych w Zakładzie w roku 2012 i 2013 przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Goleniowie.

Przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji zapoznał się ponadto z nagraniami stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec 2 skazanych z Oddziału.

2. Legalność pobytu

Do oddziału terapeutycznego trafiają głównie osoby skłonne do autoagresji, konfliktowe, a także „nie radzące” sobie w innych oddziałach. W czasie wizytacji, w Oddziale dysponującym 91 miejscami, przebywało 88 osób z upośledzeniem umysłowym (głównie w stopniu lekkim), zaburzeniami osobowości (dysocjalne) oraz z zaburzeniami preferencji seksualnych. Skazani mają często podwójne diagnozy, w których rozpoznano dodatkowo m.in.: depresję, zespół psychoorganiczny oraz sporadycznie epilepsję.

Analiza wybranej dokumentacji osobopoznawczej skazanych przebywających w Oddziale nie wykazała uchybień w zakresie podstaw umieszczenia jak i ich rozmieszczenia w celach mieszkalnych (kryteria klasyfikacyjne).

Podczas wizytacji cel mieszkalnych, w których przebywały osoby tymczasowo aresztowane nie stwierdzono wspólnego ich osadzania z osobami skazanymi.

3. Personel

W skład personelu Oddziału wchodzi: kierownik (psycholog), 4 psychologów, 2 wychowawców, terapeuta zajęciowy zatrudniony na 0.5 etatu, pielęgniarka, 2 inspektorów oraz instruktor. Wobec dysponowania przez Oddział 3 salami przeznaczonymi do prowadzenia terapii zajęciowej, wątpliwość eksperta KMP budzi zatrudnienie 1 terapeuty na ½ etatu. Ze względu na fakt, że obszar terapii zajęciowej stanowi jeden z podstawowych elementów prowadzenia terapii w oddziałach tego typu, pożądanym w ocenie pracowników Mechanizmu byłoby zatrudnienie jeszcze jednej osoby na to stanowisku terapeuty.

Psycholodzy nie muszą posiadać uprawnień psychoterapeutycznych. Zakład umożliwia im podnoszenie kwalifikacji we własnym zakresie. Wśród szkoleń, z których korzystają członkowie personelu Oddziału wymienić można m.in.: Studium Indywidualnej i Grupowej Pomocy Specjalistycznej, Studium Terapii Uzależnień, Trening Zastępowania Agresji, Studium Pomocy Psychologicznej, Psychoterapia Krótkoterminowa, Terapia Skoncentrowana na Rozwiązaniach, Diagnostyka Seksuologiczna dla Psychologów, Pomoc Psychologiczna w Dziedzinie Seksuologii. Z informacji pozyskanych w czasie wizytacji wynika, że psycholodzy nie są objęci superwizją. Ze względu na znaczny ciężar gatunkowy problemów z jakimi muszą się zmierzyć w pracy z więźniami z Oddziału (zwłaszcza w pracy z osobami z zaburzeniem preferencji seksualnych), personel ten, w ocenie eksperta KMP, powinien zostać objęty regularnymi superwizjami.

Poza samodzielnym doszkalaniami, personel z Oddziału uczestniczy w kursach i szkoleniach ogólnopenitencjarnych. W 2012 r. oraz w 2013 do dnia wizytacji, odbyło się 7 takich szkoleń.

Bez wątplenia na podkreślenie zasługuje praktyka stałych spotkań zespołu terapeutycznego. Zebranie odbywa się raz w tygodniu i są na nim omawiane następujące zagadnienia: ocena atmosfery i nastrojów, zaludnienie, skazani „trudni”, oceny okresowe, IPT, wydarzenia, kary i nagrody, nowi pacjenci, sprawy różne. Obowiązkiem nieobecnego na zebraniu członka zespołu jest zapoznanie się z poczynionymi na nim ustaleniami.

Praca personelu została w większości pozytywnie oceniona przez osadzonych. Rozmówcy wskazywali na przykłady zakończonych sukcesem interwencji personelu u kierownictwa jednostki na rzecz skazanych z Oddziału (np. dodatkowa paczka w okresie świątecznym).

4. Warunki bytowe

W ogólnej liczbie 44 cel mieszkalnych przeważają cele 2-osobowe (42). Dwie pozostałe cele to 5- i 2-osobowa. Ta ostatnia jako cela monitorowana służy

do umieszczania osadzonych wymagających takiego zakwaterowania ze względów bezpieczeństwa.

Terapia zajęciowa odbywa się w 3 salach – jedna z nich służy głównie do pracy w gipsie i papierze; druga do klejenia i składania kopert; trzecia zaś wykorzystywana jest do prostych prac stolarskich i do robót w drewnie.

W świetlicy znajduje się stół do tenisa stołowego, gra „piłkarzyki”, akwarium, telewizor, książki oraz gry planszowe. Poza zwykłą świetlicą, w Oddziale znajduje się także sala do ćwiczeń wyposażona w steper mały i duży, drabinki, hantle oraz piłkę. Wykaz sprzętu, jaki powinien się tam znajdować, był w czasie wizytacji podarty, co czyni zasadnym zalecenie jego wymiany.

Sala do oddziaływań grupowych jest dobrze przygotowana, w miarę przestronna oraz posiada odpowiednie wyposażenie.

Stan cel w Oddziale ocenić należy jako dobry. We wszystkich zabudowane zostały kąpiki sanitarne. Doprowadzona została także ciepła woda. Wizytujący zwrócili uwagę na brak drabinek oraz zabezpieczeń górnych łóżek, chroniących korzystających z nich więźniów przed wypadnięciem. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach, jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

W znacznie gorszym stanie były cele przejściowe dla tymczasowo aresztowanych, które w związku z ich znaczną eksploatacją wymagają w ocenie wizytujących podjęcia działań remontowych. Uwagi dotyczące braku zabezpieczeń górnych łóżek oraz drabinek dotyczące cel dla skazanych z Oddziału są również właściwe dla cel przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych. Poza tym, niezbędne jest dokonanie w nich przeglądu stanu oświetlenia połączonego z wymianą żarówek na mocniejsze oraz uzupełnieniem

brakujących. Pełnej zabudowy wymagają także kąpiki sanitarne w celach dla tymczasowo aresztowanych nieposiadających takiej zabudowy.

Jako godną podkreślenia dobrą praktykę zaobserwowaną w Zakładzie podczas oglądu cel przejściowych, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji uznają wyposażenie ich w telefony umożliwiające bezpośrednie połączenie z dowódcą zmiany. Przedstawiciele Mechanizmu doceniają opisaną praktykę mając na względzie fakt, że w celach tych przebywają z reguły osoby, które po raz pierwszy mają styczność z izolacją penitencjarną, stanowiącą dla wielu z nich sytuację stresogenną. Dzięki połączeniu z dowódcą zmiany, możliwa jest szybka interwencja w sytuacji kryzysowej.

Wizytujący analizując warunki bytowe w Zakładzie zwrócili uwagę na problem insektów (pluskwy) w celach mieszkalnych. Podczas rozmowy podsumowującej, dyrektor jednostki przyznał, że problem ten jest znany a wszelkiego rodzaju sygnały płynące od więźniów w tym przedmiocie stanowią podstawę dezynsekcji i wymiany materacy. Dyrektor wskazał również, że niektórzy z więźniów wykorzystują problem insektów w celu wymiany materacy, umieszczając w starych pluskwy zakupione w tym celu od innych więźniów.

Na potrzeby związane z utrzymaniem higieny przez więźniów z Oddziału (kąpiel raz w tygodniu), przeznaczono łaźnię zlokalizowaną na parterze. Jej stan jest dobry. Zamontowana instalacja wyciągowa działa sprawnie. Na ścianach brak było śladów wilgoci. Wydzielone zostało tylko jedno stanowisko prysznicowe, lecz nie zamontowano w nim urządzeń (uchwyt, składane krzeselko) ułatwiających korzystanie z kąpieli osobom o obniżonej sprawności ruchowej. Pozostałe natryski nie są wyodrębnione, w odróżnieniu do łaźni w oddziale D, w której każde ze stanowisk prysznicowych zostało wydzielone za pomocą wodoodpornych przesłon. Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji pragną podkreślić, że Centralny Zarząd SW w piśmie z dnia 15.03.2010 r. (BPR-0510/932/10/Z-1) poinformował Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, że przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko – Inwestycyjnego CZSW w toku przeprowadzanych kontroli w zakładach karnych i aresztach śledczych, każdorazowo

zwracają uwagę na konieczność wykonania w łazniach ścianek działowych między stanowiskami prysznicowymi tak, aby zapewnić jednemu osadzonemu jedno stanowisko. W związku z tym w ocenie pracowników KMP, niezbędne jest podjęcie działań zmierzających do wyodrębnienia stanowisk w łazniach w oddziałach A, B, C, E oraz zamontowanie w nich wspomnianych wyżej urządzeń służących osobom o obniżonej sprawności ruchowej.

Biorąc pod uwagę pojawiające się krytyczne głosy więźniów dotyczące zbyt rzadkich kąpieli, warto przytoczyć jedno z orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie *Ananyev i inni przeciwko Rosji*, w którym Trybunał zauważył, że *Prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznicu zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała* (orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08). Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji także stoją na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpieli w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łazni. Dlatego w ocenie wizytujących władze Zakładu powinny zwiększyć częstotliwość kąpieli dla osadzonych.

W Zakładzie znajduje się 6 cel zabezpieczających, w tym 4 przystosowane do stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci wieloczęściowego pasa obezwładniającego. Zgodnie z informacjami przekazanymi wizytującym przez kierownika Działu Ochrony, podczas stosowania środków przymusu bezpośredniego wykorzystywana jest kamera przenośna, o ile pozwala na to przebieg zdarzenia skutkującego decyzją o zastosowaniu przymusu. Żadnej z cel

nie wyposażono w kamerę monitorującą jej przedsionek. Wskazać w tym miejscu należy, że Rzecznik Praw Obywatelskich, w wystąpieniach do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej zwracał wielokrotnie uwagę na skargi płynące od więźniów, dotyczące przekraczania uprawnień przez funkcjonariuszy stosujących środki przymusu bezpośredniego, które miały mieć miejsce w trakcie doprowadzania do cel zabezpieczających. Dlatego też, monitorowanie przedsioneków stanowi dodatkową gwarancję ochrony praw osób pozbawionych wolności w trakcie stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci umieszczenia w celi zabezpieczającej.

Zakład dysponuje 6 celami do wykonywania kary dyscyplinarnej w postaci umieszczenia w celi izolacyjnej. Cele jak i znajdujący się w nich sprzęt kwaterunkowy noszą ślady eksploatacji – na ścianach widoczne są ubytki i napisy wykonane przez więźniów.

Więźniowie przebywający w Oddziale mogą codziennie korzystać ze spacerów, które odbywają się na zmianę na 7 polach spacerowych (3 duże, 4 mniejsze). Wszystkie wyposażono w ławki. W ocenie wizytujących zasadnym byłoby także ich częściowe zadaszanie chroniące więźniów przed opadami atmosferycznymi. Podkreślić należy, że na ten ostatni mankament pracownicy KMP zwrócili uwagę podczas poprzedniej wizytacji Zakładu, która miała miejsce w 2010 r. Dyrektor w odniesieniu do sformułowanego w związku z tym zalecenia zapewnił o podjęciu działań zmierzających do jego realizacji.

W odniesieniu do warunków bytowych osadzeni z Oddziału nie zgłaszali uwag. Głosy krytyczne dotyczące stanu technicznego cel, pluskiew, niezabudowanych kącików, niewystarczającej ilości środków higienicznych oraz braku ciepłej wody, przekazały wizytującym osoby tymczasowo aresztowane zakwaterowane w pawilonie A. Wszyscy rozmówcy, nieuprawnieni do korzystania z dodatkowych kąpielii, podnosili ponadto fakt zbyt rzadkich kąpielii. Osadzeni zakwaterowani poza Oddziałem skarżyli się również na ciasnotę panującą na spacerach oraz na brak częściowego zadaszania spacerników

powodujący konieczność przerywania spacerów podczas opadów. Pojawiło się także kilka głosów dotyczących monotonii przygotowywanych posiłków.

5. Traktowanie

Z udostępnionych przez administrację Zakładu danych wynika, że w 2012 r., do dnia wizytacji, odnotowano 6 zdarzeń nadzwyczajnych, których sprawcami i uczestnikami byli osadzeni odbywający karę w systemie terapeutycznym. Wśród zdarzeń ubiegłorocznych wymienić należy 3 bójkę i 3 przypadki pobic. W 2012 r. nie odnotowano zdarzeń z udziałem osób tymczasowo aresztowanych. W roku bieżącym, do dnia 31 lipca wystąpiło 5 zdarzeń nadzwyczajnych w oddziale terapeutycznym (4 pobicia, 1 bójka) oraz jedno w oddziale dla tymczasowo aresztowanych (pobicie współosadzonego).

Analiza danych dotyczących aktów samoagresji więźniów odbywających karę pozbawienia wolności w oddziale terapeutycznym Zakładu, każe przypuszczać, że ich ostateczna liczba w roku bieżącym będzie wyższa od ubiegłorocznej. W całym 2012 r. odnotowano 48 takich przypadków, podczas gdy w roku bieżącym, do dnia 06.08, ich liczba wyniosła już 73.

Tylko 2 spośród aktów samoagresji w 2012 r. miały charakter emocjonalny; w roku bieżącym (do dnia wizytacji) – 1. Pozostałe samookaleczenia miały podłoże instrumentalne – osadzeni próbowali w ten sposób zmanifestować niezadowolenie z podjętej wobec nich decyzji. Poszkodowanych objęto wsparciem psychologicznym niezwłocznie po zaistniałym zdarzeniu.

Sprawcami aktów samoagresji w analizowanym okresie było także 8 tymczasowo aresztowanych. Dominowały pocięcia powłok skórnych (4); poza tym - połknięcie nadmiernej ilości leków (2), odmowa przyjmowania posiłków (1) oraz próba samobójcza podczas pobytu w celi izolacyjnej (1). Jedno ze zdarzeń zostało zakwalifikowane jako samoagresja o podłożu emocjonalnym.

Zgodnie z informacjami udostępnionymi wizytującym przez władze ZK w Goleniowie wynika, że w 2012 r. w całym Zakładzie przyjęto do rozpatrzenia 581

skarg. W roku bieżącym do dnia 23 czerwca liczba złożonych skarg wyniosła 392. Spośród skarg ubiegłorocznych, 3 zostały uznane za zasadne. Dotyczyły one: odmowy wydania dywanika do modlitwy skazanemu wyznania muzułmańskiego, odmowy zważenia posiłku oraz odmowy przyznania diety wegetariańskiej. Ze skarg rozpatrzonych w I i II kwartale 2013 r. 3 zostały uznane za zasadne – nieuzasadniona odmowa przyjęcia do jednostki książek, na które uzyskał wcześniej zgodę skazany; pozbawienie możliwości skazanego spisania numerów telefonicznych z telefonu komórkowego pozostawionego w magazynie depozytowym oraz błędnej informacji dotyczącej czynności procesowych realizowanych z udziałem skazanego w Zakładzie. Wśród zakresu przedmiotowego skarg dominowały zarzuty dotyczące traktowania przez funkcjonariuszy SW, warunków bytowych i opieki zdrowotnej.

Zgodnie z informacjami zebranymi w trakcie wizytacji Zakładu, w 2012 r. wobec 4 osadzonych z Oddziału zastosowano 5 razy środki przymusu bezpośredniego – siłę fizyczną (5), umieszczenie w celi zabezpieczającej (4), kask (3), kaftan bezpieczeństwa (3), pałkę służbową (2) oraz pas obezwładniający (1). W ciągu 6 miesięcy poprzedzających wizytację pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji, liczba środków przymusu bezpośredniego użytych względem więźniów z Oddziału wyniosła 2. W pierwszym z przypadków zastosowano siłę fizyczną, celę zabezpieczającą, kaftan bezpieczeństwa i kask ochronny. W drugim, poza siłą fizyczną i umieszczeniem w celi zabezpieczającej, skorzystano dodatkowo z pasa obezwładniającego.

W opinii pracowników KMP, liczba stosowanych środków przymusu bezpośredniego względem osób przebywających w Oddziale świadczy o ich nienadużywaniu i stosowaniu zgodnie z zasadą subsydiarności.

Analiza nagrań z monitoringu oraz notatek z zastosowania środków przymusu bezpośredniego względem więźniów z Oddziału nie wykazała nieprawidłowości w przebiegu ich wykonywania.

W roku ubiegłym oraz w bieżącym (do dnia wizytacji) dyrektor Zakładu skierował 10 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstw przez

więźniów z Oddziału (w tym 5 dotyczących tego samego skazanego). W wyniku złożonych zawiadomień, wszczętych zostało 8 śledztw. Zawiadomienia dotyczyły podejrzeń popełnienia przestępstw określonych w art. 158 kk. (udział w bójce) , 190 (groźba karalna), 226 (znieważenie funkcjonariusza).

Z opisanego powyżej obowiązku powiadamiania organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego, dyrektor wizytowanej jednostki skorzystał także w analizowanym okresie wobec 3 tymczasowo aresztowanych. Prokuratura Rejonowa w Goleniowie wszczęła śledztwa w powyższych sprawach.

W ocenie osadzonych, z którymi przedstawiciele Krajowego Mechanizmu przeprowadzili rozmowy indywidualne oraz podczas wizytacji cel mieszkalnych, postępowanie funkcjonariuszy scharakteryzowane zostało jako praworządne i respektujące godność osób pozbawionych wolności. W odniesieniu do funkcjonariuszy działu ochrony, osadzeni z Oddziału negowali stosowanie przemocy fizycznej. Zdarzyły się jednakże pojedyncze sygnały odebrane od więźniów z Oddziału dotyczące zachowania funkcjonariuszy realizujących doprowadzenia z Oddziału. Więźniowie wskazywali, że w trakcie doprowadzeń zdarzają się przypadki popychania i pośpieszania.

6. Dyscyplinowanie

Z analizy stosowania względem więźniów z Oddziału kar dyscyplinarnych wynika, że w okresie 01.01.2012 r. – 07.08.2013 r. sporządzonych zostało 551 wniosków o wymierzenie kar dyscyplinarnych dla 70 skazanych. W 73 przypadkach dyrektor zdecydował o odstąpieniu od ukarania. Z informacji przedstawionych pracownikom KMP przez dyrektora Zakładu wynika, że w okresie 6 miesięcy poprzedzających wizytację, wymierzonych zostało 8 kar dyscyplinarnych umieszczenia w celi izolacyjnej na okres nie przekraczający 14 dni. Dyrektor zdecydował o ukaraniu w ten sposób 8 więźniów z Oddziału. W analizowanym okresie, w stosunku do 80 więźniów sporządzono 330 wniosków o udzielenie nagrody.

W stosunku do 8 osób tymczasowo aresztowanych, dyrektor Zakładu wymierzył łącznie 37 kar dyscyplinarnych, w tym 6 polegających na umieszczeniu w celi izolacyjnej na okres nie przekraczający 14 dni. W porównaniu z karami dyscyplinarnymi, w analizowanym okresie nagrodzono więcej tymczasowo aresztowanych (20). Przyznano im łącznie 37 nagród.

Nieliczni spośród więźniów, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP byli karani dyscyplinarnie w Zakładzie. Ci którzy mieli do czynienia z tą formą odpowiedzialności nie skarżyli się na ogół na znaczną dolegliwość czy niezasadność kar, wskazując jednocześnie na zdarzające się przypadki odstępowania przez dyrektora od wymierzenia kary po wysłuchaniu osadzonego.

7. Prawo do informacji

Dokumentami regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce są zarządzenia dyrektora Zakładu Karnego w Goleniowie Nr 34/14 z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Goleniowie (ze zm.) oraz nr 35/13 z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie porządku wewnętrznego dla tzw. skazanych niebezpiecznych. W ocenie pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji przepisy zawarte w zarządzeniu sformułowane są jasno, a ich układ jest przejrzysty.

Na ścianach korytarzy poszczególnych oddziałów wywieszono są adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka.

Zarówno z rozmów z więźniami jak z oglądu biblioteki wynika, że Zakład nie dysponuje orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, dotyczącymi osób pozbawionych wolności. Potrzeba upowszechniania wśród osadzonych prawnych skutków m.in. orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu do osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, została zauważona przez sam Trybunał Konstytucyjny. W wyniku prowadzonej przez Rzecznika Praw Obywatelskich korespondencji na ten temat, Szef Biura Trybunału Konstytucyjnego poinformował, iż powyższa kwestia jest

przedmiotem coraz liczniejszej korespondencji od osób osadzonych w zakładach karnych lub przebywających w aresztach śledczych. W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny podjął starania aby – w przypadku rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego osób pozbawionych wolności lub tymczasowo aresztowanych – przygotować stosowną informację o danym wyroku i jego (prawnych oraz praktycznych) skutkach, a następnie, we współpracy z odpowiednimi organami Służby Więziennej, przekazywać zainteresowanym. Warto podkreślić za Szefem Biura Trybunału Konstytucyjnego, iż powyższa działalność edukacyjna powinna stanowić jeden z podstawowych elementów pracy penitencjarnej, służącej m.in. kształtowaniu świadomości oraz zapewnianiu skazanym i osadzonym dostępu do elementarnej informacji w zakresie ich sytuacji prawnej. Żadne względy nie powinny ograniczać przedsięwzięć na rzecz popularyzacji prawa oraz edukacji obywatelskiej w sprawach publicznych. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają zatem pozyskanie przez władze jednostki zbiorów orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Dobrym sposobem upowszechniania wiedzy na ich temat, byłoby tworzenie tematycznych audycji emitowanych przez radiowęzeł.

W czasie wizytacji dostępne były w bibliotece informatory dla cudzoziemców dotyczące izolacji penitencjarnej oraz obcojęzycznej pozycje książkowe.

W trakcie rozmów prowadzonych przez wizytujących z osobami pozbawionymi wolności, wobec których stosowana była odpowiedzialność dyscyplinarna, pojawił się kilka razy zarzut braku pouczenia przez dyrektora o możliwości zaskarżenia przez ukaranego decyzji o ukaraniu do sądu penitencjarnego. Mając na uwadze fakt, że opisana nieprawidłowość ujawniona została również podczas poprzedniej wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji w Zakładzie Karnym w Goleniowie, (24 – 25.11.2010 r.), pracownicy KMP podkreślają raz jeszcze z całą stanowczością, brak możliwości odstępowania przez dyrektora od obowiązku pouczenia ukaranych więźniów o

prawie do weryfikacji przez sąd wydanej przez niego decyzji. Podobnie bowiem jak wysłuchanie obwinionego przed wymierzeniem kary dyscyplinarnej, tak i pouczenie o prawie przysługującym mu w związku z nałożoną karą, stanowi *essentialia negotii* całego procesu stosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zwracają ponadto uwagę na konieczność zmiany sposobu udostępniania więźniom treści Karty praw pacjenta – osoby pozbawionej wolności. W czasie wizytacji ambulatorium głównego Karta nie była wywieszona w miejscu łatwo dostępnym dla osadzonych, a jej znalezienie w celu merytorycznej weryfikacji treści, zajęło pielęgniarce kilka minut.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W Oddziale znajduje się samoinkasujący aparat telefoniczny. Osadzeni mogą korzystać z niego we wszystkie dni tygodnia w godzinach 8.00 – 18.30. Czas jednej rozmowy nie może przekroczyć 10 minut, lecz w uzasadnionych przypadkach możliwe jest wydłużenie jej czasu. Ograniczenie to nie dotyczy rozmów prowadzonych z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym. Niemniej jednak rozmowy z tymi podmiotami, zgodnie z treścią § 54 p. 5 Porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w Goleniowie, mogą być realizowane w godzinach 8.00 – 15.00. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji pragną podkreślić, że wprowadzony w wizytowanej jednostce przedział czasowy przeznaczony na realizację tych rozmów nie przystaje do realiów dnia codziennego, z uwagi na fakt zaangażowania obrońców w rozprawy toczące się przed sądami, których urzędowanie pokrywa się z przedziałem czasowym rozmów wskazanym w Porządku wewnętrznym. Pomimo istnienia omawianego uprawnienia, jego skuteczna realizacja z przyczyn obiektywnych, może być utrudniona lub niemożliwa. W związku z tym pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają zmianę godzin przeznaczonych na realizację kontaktów telefonicznych skazanych z ich adwokatami.

Z możliwości przeprowadzania rozmów telefonicznych nie korzystają osoby tymczasowo aresztowane. Należy w tym miejscu wskazać, że

przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji wielokrotnie podnosili potrzebę uchylenia całkowitego zakazu prowadzenia przez osoby tymczasowo aresztowane rozmów telefonicznych z obrońcami lub pełnomocnikami będącymi adwokatami lub radcami prawnymi.

Zgodnie z art. 215 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215 k.k.w., przepis ten przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych mu technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa telefoniczna. Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c k.k.w. nie ma zatem zastosowania do kontaktów aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 k.k.w. Przedstawione stanowisko zostało podzielone przez Ministra Sprawiedliwości (pismo do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 28 czerwca 2010 r.) oraz Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości, według której organy procesowe oraz organy służby więziennej nie mają uprawnienia do wprowadzania ograniczeń w tym zakresie.

Warto dodać, że również Europejski Komitet Zapobiegania Torturom (CPT) zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane, podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. Ponadto całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Europejskich Regułach Więziennych.

Widzenia w obecności funkcjonariusza SW odbywają się w wizytowanej jednostce w piątki oraz w niedziele, w sali widzeń. Widzenia bezdozоровe zaś realizowane są przez cały tydzień, z wyłączeniem sobót. Spotkania więźniów z odwiedzającymi odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej zarówno w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt (20 stolików) jak i w sposób uniemożliwiający taki kontakt (3 stanowiska). Dla osób odwiedzających osadzonych wraz z dziećmi, w części sali przeznaczonej do widzeń umożliwiających bezpośredni kontakt w obecności funkcjonariusza SW, zorganizowano kącik dla dzieci.

Poza widzeniami odbywającymi się w obecności funkcjonariusza SW, w Zakładzie funkcjonują również dwa pokoje do odbywania tzw. widzeń intymnych, których wyposażenie reguluje załącznik nr 3 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 186, poz. 1820).

Przy sali widzeń zlokalizowana została kantyna, w której osoby pozbawione wolności posiadające środki finansowe, mogą dokonywać trzy razy w miesiącu zakupów artykułów żywnościowych, tytoniowych i przemysłowych, dopuszczonych do sprzedaży w Zakładzie. Osadzeni realizują zakupy w sposób bezpośredni. Podczas widzeń, także osoby odwiedzające więźniów mogą korzystać z kantyny. Zakupy mają wówczas formę poczęstunku (niespożyta podczas widzenia część zabierana jest przez osobę odwiedzającą) lub paczki żywnościowej dla osoby odwiedzanej. Osadzeni zainteresowani regularnym dostępem do wybranej prasy, mogą ją prenumerować zgłaszając taką chęć do wychowawców.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji analizując losowo wybrane akta osobopoznawcze więźniów, natknęli się w aktach skazanego [dane usunięto], na odpowiedź z dnia 9.08.2013 r. adresowaną do Prokuratury Rejonowej w Goleniowie, sporządzoną w imieniu Zakładu przez młodszego wychowawcę. Z jej treści wynika, że za korespondencję podlegającą nadzorowi

uznawana jest także korespondencja z adwokatami oraz organami stojącymi na straży prawa, wymienionymi w art. 8 § 3, art. 102 p 11 i art. 103 § 1 kkw. Z uwagi na fakt, że obowiązujący w trakcie sporządzania odpowiedzi art. 8 a §2 i 3 kkw. zabrania czynności nadzoru nad zawartością korespondencji adresowanej do ww podmiotów, wizytujący zwrócili uwagę na ujawnioną nieprawidłowość. Dyrektor zaprzeczył, jakoby praktyka opisana w odpowiedzi miała miejsce w podległej mu jednostce. Po przeprowadzeniu czynności wyjaśniających w tej sprawie, poinformował przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, że w piśmie do Prokuratury wkradł się błąd wynikający z braku wiedzy sporządzającego pismo dotyczące aktualnych uregulowań prawnych. Pracownicy Mechanizmu żywią nadzieję, że opisany przypadek miał charakter incydentalny, a funkcjonariusze odpowiedzialni za obieg korespondencji w Zakładzie posiadają pełną wiedzę w zakresie uregulowań prawnych jej dotyczących.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Obecnie w Zakładzie pracuje 4 lekarzy (1 etat mundurowy – kierownik; 3 etaty cywilne); żaden z nich nie jest zatrudniony w pełnym wymiarze godzin. Na ½ etatu zatrudniony jest ponadto lekarz psychiatra. Obsługę stomatologiczną osadzonych zapewnia 3 stomatologów (w tym jeden zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na etacie mundurowym). Lekarze specjaliści (m.in. okulista, dermatolog, laryngolog, ortopeda) przyjeżdżają do Zakładu zgodnie z zapotrzebowaniem zgłaszanym przez jednostkę.

Obsadę średniego personelu medycznego stanowi 7 osób (etaty mundurowe).

Przyjęcia pacjentów przez lekarzy odbywają się w ambulatoriach oddziałowych, w dni robocze w godzinach 7.00 - 15.00. W nagłych przypadkach, po godzinach pracy więziennej służby zdrowia, wzywane jest Pogotowie.

Poza głównym ambulatorium, w skład którego wchodzi: gabinety lekarskie, stomatologiczny, zabiegowy, EKG oraz 3 poczekalnie, w wizytowanej jednostce zorganizowano 7 ambulatoriów oddziałowych.

Zakład dysponuje ponadto 12 miejscami w izbie chorych. W przypadku braku osób chorych, umieszczani są w niej zdrowi więźniowie. W trakcie wizytacji 2 cele izby chorych wykorzystywane były jako zwykłe cele mieszkalne. Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji podkreślają każdorazowo, że izby chorych powinny być wykorzystywane zgodnie z ich przeznaczeniem, jakim jest zakwaterowanie chorych więźniów. Dlatego też zalecają dyrekcji wizytowanej jednostki odstąpienie od praktyki umieszczania w takich celach zdrowych więźniów.

Wszyscy nowoprzyjęci więźniowie kierowani są do cel przejściowych. Podczas pobytu w nich przeprowadzone są badanie wstępne, kontrola uzębienia; wykonywane jest również badanie radiologiczne klatki piersiowej. Rentgenobus z Zakładu Karnego w Czarnem przyjeżdża raz w miesiącu.

W Zakładzie przystosowano 1 celę mieszkalną (nr 102) do potrzeb osoby poruszającej się na wózku. W ocenie wizytujących jednostkę przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, przystosowanie do potrzeb osoby z taką niepełnosprawnością celi 1-osobowej, jest pomysłem chybionym. Pojemność wspomnianej celi uniemożliwia bowiem współsąsiedzenie zdrowego więźnia, który mógłby w razie potrzeby, pomóc osobie na wózku w codziennych czynnościach. Potwierdzenie stanowiska pracowników KMP stanowiła sytuacja zaobserwowana w trakcie oglądu jednostki – w przystosowanej do potrzeb osoby z niepełnosprawnością 1-osobowej celi zakwaterowany był zdrowy więzień; osadzony poruszający się na wózku mieszkał zaś w celi 2-osobowej, pozbawionej przystosowań ułatwiających poruszanie się w niej wózkiem. Podkreślić należy, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP *Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych* (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto Polska w dniu 6 września 2012 r. ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Zarówno wymieniona Karta, jak i Konwencja dotyczą

również osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia. Dlatego uwagę też należy zwrócić na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 2006 r. w sprawie *Vincent przeciwko Francji* (6253/03), w którym Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez osadzenie więźnia poruszającego się na wózku inwalidzkim w celi, której wyposażenie nie było całkowicie dostosowane do osób niepełnosprawnych oraz której nie był w stanie samodzielnie opuścić. Polska, w tym przede wszystkim wszelkie instytucje państwowe, winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością. Przedstawiciele Mechanizmu zdają sobie sprawę z niedoskonałości przepisów prawa krajowego, które nie wymaga od zakładów karnych i aresztów spełnienia wszystkich wymagań dostępności dla osób niepełnosprawnych. Mając na względzie jednak treść wskazanych aktów prawnych oraz orzecznictwa Trybunału, pracownicy KMP zalecają uwzględnienie konieczności właściwego doboru celi przeznaczonej na jej dostosowanie do potrzeb osoby z niepełnosprawnością poruszającej się na wózku.

Wśród uwag krytycznych pojawiał się sporadycznie długi czas oczekiwania na stomatologa oraz konsultacje specjalistyczne. Więźniowie podkreślali, że co do zasady funkcjonariusze doprowadzający ich na badania lekarskie przebywają poza gabinetem w trakcie udzielania świadczeń medycznych. Jeden z osadzonych wskazał jednakże, że jego badanie miało miejsce przy otwartych drzwiach gabinetu. Mając na uwadze sygnały odebrane od kilku osób pozbawionych wolności, którzy w trakcie 14-dniowego pobytu w celach przejściowych nie mieli wykonanych profilaktycznych radiologicznych badań klatki piersiowej, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają respektowanie przez władze więzienia przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. z 2012 r., poz. 738), które w § 4 ust. 2 statuuje obowiązek wykonania takich badań w terminie 14 dni od dnia przyjęcia do zakładu.

10. Oddziaływania terapeutyczne

Skazani odbywający karę w Oddziale korzystają z Indywidualnego Programu Terapeutycznego opracowywanego przez zespół w ciągu 30 dni od przybycia skazanego do Zakładu (dalej: program, IPT). Program powstaje na podstawie orzeczenia psychologicznego, opracowanego przez Ośrodek Diagnostyczny, z jakim skazany kierowany jest na oddział; na podstawie: orzeczenia sądowo-psychiatrycznego, analizy akt archiwalnych oraz obserwacji. Co pół roku osadzony poddawany jest ewaluacji z wykonania IPT. Ocena zawiera opis zachowania skazanego i ocenę postępu terapii, ze wskazaniem, co się udało a czego nie udało zrealizować, oraz dalsze zalecenia, co do postępowania ze skazanym. Program jest realizowany z zajęć dostępnych w Oddziale – następuje dobór odpowiednich form oddziaływań dla skazanych. Personel poinformował, że przykładowo, gdy osadzony ma problemy w relacjach z komunikacją, to jest kierowany na trening interpersonalny.

Rekrutacja skazanych do programów dokonywana jest przez zespół terapeutyczny na podstawie informacji osobopoznawczej, obserwacji funkcjonowania w warunkach oddziału terapeutycznego oraz rozmów indywidualnych. Programy po części uwzględniają specyfikę problemów skazanych odbywających karę w Oddziale. Są to między innymi: obniżony poziom intelektualny, niski poziom umiejętności społecznych, zachowania agresywne, poważne zaniedbania środowiskowe, niska motywacja do aktywności.

Pacjenci mają możliwość uczestnictwa w terapii zajęciowej. Z rozmów z osadzonymi wynika, że są zadowoleni z oferowanych im zajęć. Terapia odbywa się w 3 różnych salach, które służą do pracy w drewnie, do pracy z papierem, gipsem, farbami oraz do składania kopert. Słowa uznania należą się w ocenie pracowników KMP jednemu z instruktorów terapii zajęciowej, który zaangażował więźniów z Oddziału w pracę społeczną polegającą na renowacji łodzi dla dzieci z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Stepnicy. W prace stolarskie zaangażowanych jest 18 skazanych, w prace z papieru i plastyczne –

17. Siedmiu skazanych ma zgodę na pracę w celach. Wykonują wtedy *decoupage*, prace krawieckie. W porze wiosenno-letniej, osadzeni z Oddziału mają do dyspozycji zlokalizowany w bezpośredniej jego bliskości, duży ogród warzywny, w którym każdy z chętnych odpowiedzialny jest za określoną część jego powierzchni i rosnące na niej warzywa oraz rośliny. Z rozmów wynika, że skazani bardzo sobie chwalą możliwość pracy w ogrodzie (11 osadzonych). Materiały na zajęcia terapeutyczne są pozyskiwane od różnych firm. Z informacji od terapeuty wiadomo, że prace skazanych są zgłaszane do konkursów oraz przekazywane do przedszkoli, szkół oraz dla dzieci z rozbitych rodzin. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu działania takie stanowią dobrą praktykę, ucząc skazanych bezinteresowności i podnosząc ich samoocenę. Według sprawozdania z działalności Oddziału, w 2012 r. w terapii zajęciowej uczestniczyło łącznie 51 osadzonych. Zgodnie z uzyskanymi danymi, w dniu wizytacji, w terapię zajęciową zaangażowanych było 26 osadzonych. W ocenie eksperta KMP jest to niewielka liczba w porównaniu do stanu oddziału oraz do możliwości lokalowych. Jedną z domniemywanych przez eksperta KMP przyczyn takiego stanu rzeczy, jest zatrudnienie terapeuty zajęciowego jedynie w wymiarze ½ etatu. Zajęcie się w tak małym wymiarze czasu pracy tyłoma osadzonymi oraz zapewnienie im opieki i uwagi podczas zajęć, jest zdecydowanie utrudnione.

Ze skazanymi z Oddziału prowadzone są także przez psychologów rozmowy indywidualne. Średnio w roku psycholog przeprowadza około 700-800 rozmów. Tematy, jakie są poruszane podczas spotkań to głównie: motywowanie skazanego do udziału w terapii, do przestrzegania higieny oraz kontrola stanu psychicznego. Skazani mają także możliwość zgłoszenia się na rozmowę i przedstawienia swoich problemów. Z rozmów z więźniami wynika, że część nie chce korzystać z takiej formy pomocy a ci, którzy się decydują, są przyjmowani tego samego dnia. Tematy, jakie wnoszą to głównie brak porozumienia ze współosadzonym, myśli autoagresywne, prośby o nawiązanie kontaktu z rodziną. Pomimo praktykowanego w Oddziale „przypisania” skazanego do jednego z psychologów, osadzeni w każdej chwili, mogą zmienić psychologa prowadzącego.

Osoby skazane są także objęte opieką psychiatryczną. Z relacji wynika, że nie ma problemów w relacjach z lekarzem psychiatrą – jest dostępny w razie potrzeby. Ponieważ jest zatrudniony na 0,5 etatu, w Zakładzie przebywa jeden dzień w tygodniu, a w pozostałe dni jest dostępny na wezwanie.

Niewielka część osób z Oddziału wykonuje pracę. W 2012 r. tylko jedna osoba była zatrudniona odpłatnie, poza Zakładem. Pozostali skazani wykonują pracę nieodpłatnie. Do ich obowiązków należą: prace porządkowe (5), sprząatanie (2) oraz wydawanie posiłków (5). Jedna osoba świadczy usługi jako fryzjer. W sumie jest 12 etatów. Praca może wpływać korzystnie na samoocenę skazanych, gdyż buduje poczucie bycia potrzebnym. Fakt ów podkreślany był przez więźniów podczas rozmów z ekspertem KMP.

Metody oddziaływań grupowych zapewniają podstawową psychokorekcję. Program terapeutyczny składa się z 14 kursów: 1. Trening umiejętności interpersonalnych, 2. Trening umiejętności prospołecznych (ART), 3. Trening kontroli złości (ART), 4. Trening wnioskowania moralnego (ART), 5. Zajęcia terapeutyczne dla sprawców przemocy, 6. Zajęcia relaksacyjne, 7. Zajęcia terapeutyczne dla osób dokonujących samouszkodzeń, 8. Psychorysunek, 9. Zajęcia edukacyjne dotyczące uzależnienia od alkoholu, 10. Spotkania grupy AA, 11. Profilaktyka i edukacja na temat nałogu nikotynowego, 12. Trening wyglądu zewnętrznego i higieny osobistej, 13. Edukacja w zakresie profilaktyki zdrowotnej, 14. Za bramę i co dalej? W ramach ostatniego kursu skazani, którzy w najbliższym czasie mają opuścić Zakład, są przygotowywani do poradzenia sobie w początkowym okresie pobytu na wolności. Zakład współpracuje w związku z tym z takimi instytucjami jak: MONAR, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Instytut Świętego Brata Alberta, OPS w Goleniowie – instytucjami mającymi pomóc w zapewnieniu opieki skazanym opuszczającym Zakład. Oferta programowa jest dostosowana do problemów, jakie reprezentują skazani. Dodatkowo na potrzeby osadzonych są tworzone programy readaptacji społecznej. Jednym z nich jest „Stop narkotykom”, a drugi „Być tatą – to nie jest proste...”. Pierwszy ukończyło 10 skazanych, a drugi 7. Dla osadzonych

organizowane są także zajęcia przywieziennych Klubów Pracy. W 2013 r. uczestniczyło w nich 11 skazanych, z czego jeden nie przystąpił do programu. Godnym podkreślenia, ze względu na występujące w Oddziale akty samoagresji, jest program dla osób dokonujących samouszkodzeń.

Oddział prowadzi także terapię dla osób z zaburzeniem preferencji seksualnych. Program jest podzielony na trzy etapy: wstępny, zasadniczy i końcowy. Etap pierwszy trwa miesiąc i ma na celu ocenę kandydata pod kątem proponowanej terapii; na tym etapie rozpoczynają się działania przygotowawcze do programu. Grupa zasadnicza trwa sześć miesięcy. Do jej głównych celów należy zwiększenie kompetencji w relacjach z ludźmi oraz przekazanie wiedzy na temat seksualności człowieka. Ostatni etap trwa dwa i pół miesiąca i ma na celu zapobieganie nawrotom. Dąży się do osiągnięcia tego poprzez poznanie etapów cyklu przestępczego, skupienie się na budowaniu relacji z dojrzałym partnerem oraz identyfikację nowych strategii myślowych radzenia sobie z sytuacjami wysokiego ryzyka. W dniu wizytacji w Oddziale przebywało 21 skazanych z zaburzeniem preferencji seksualnych. Z informacji pozyskanych przez eksperta KMP w trakcie wizytacji Oddziału wynika, że osoby te nie są szykanowane, a ich godność osobista nie jest naruszana w związku z popełnionymi przestępstwami. Pojawily się głosy, że terapia trwa za krótko i jest zbyt mało intensywna. Skazany czuje niedosyt, ma obawę, że terapia nie pomoże mu w pełni, skoro jest jej zbyt mało.

Na podstawie wskazanych przez skazanych wątpliwości, ekspert KMP za zasadny uznaje wniosek, że wśród populacji Oddziału przebywają osoby, które mogłyby brać udział w terapii wglądowej, bądź poznawczo-behawioralnej. Pomimo dłuższego czasu trwania, terapia taka wpływa na zmianę struktury osobowości pacjenta, co może doprowadzić do znacznej poprawy jego funkcjonowania. W ocenie eksperta KMP personel Oddziału powinien podjąć próbę stworzenia grupy terapeutycznej, w której stosowana byłaby wskazana wyżej terapia wglądowa. W razie niewystarczającej do stworzenia grupy terapeutycznej liczby skazanych, ekspert KMP zaleca stosowanie terapii

wglądowej w formie indywidualnej, z pełnym settingiem terapeutycznym: stałymi godzinami, regularnością, nadrzędnością terapii nad innymi formami pracy.

11. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

Analizując gamę zajęć kulturalno-oświatowych adresowanych do więźniów w ZK w Goleniowie, wskazać należy iż ich charakter jest zróżnicowany – od konkursów emitowanych w radiowęźle sprawdzających wiedzę ogólną po zajęcia sportowe organizowane w hali sportowej Zakładu.

Wśród tych ostatnich wymienić należy ogólnozakładowe turnieje halowej piłki nożnej „Getbol 2012”, „Mini Euro 2012”, „Euro 2012”, „Football 2012”; ogólnozakładowy turniej piłki siatkowej „Plas 5” oraz mecze piłki siatkowej i piłki nożnej rozgrywane pomiędzy osadzonymi uczestniczącymi w programie readaptacji społecznej „Pasjonaci piłki siatkowej” i „Pasjonaci piłki nożnej”. Dzięki istniejącemu na jednym z placów spacerowych boisku do piłki plażowej, możliwa jest także organizacja rozgrywek w tej dyscyplinie sportu.

Na terenie Zakładu dochodzi do spotkań osadzonych z ciekawymi ludźmi m.in. z piłkarzami „Pogoni Szczecin” oraz z jej byłym trenerem. Organizowane są także koncerty zespołów (Free Way). W roku ubiegłym, wyróżniający się talentem plastycznym osadzeni mieli ponadto możliwość wzięcia udziału w „Warsztatach rzeźbiarskich”.

Skazani z Oddziału, jak wspomniano wyżej, mają do dyspozycji 4 pracownie malarsko-rzeźbiarskie, świetlicę oraz świetlicę sportową; biorą także udział w zajęciach organizowanych w hali sportowej.

Poprzez istniejący radiowęzeł emitowane są programy radiowe oraz audycje własne na tematy związane z prawem, profilaktyką uzależnień czy ochroną zdrowia.

W jednostce funkcjonuje biblioteka centralna licząca ponad 13 000 woluminów. Do oddziałów mieszkalnych trafia prasa zakupiona przez administrację Zakładu – Głos Dziennika Pomorza Zachodniego.

Jeśli chodzi o osoby tymczasowo aresztowane, to poza świetlicami oddziałowymi biorą one również udział w zajęciach sportowych organizowanych w hali oraz na boisku do piłki plażowej. W czasie wizytacji jedna ze świetlic zlokalizowana w oddziale A I wyłączona była na czas remontu z użytku. Dyrektor zapewnił jednakże wizytujących, że dostęp do niej zostanie przywrócona w ciągu kilku dni.

Więźniowie z Oddziału nie skarżyli się na gamę oddziaływań kulturalno-oświatowych. Osoby tymczasowo aresztowane potwierdzały dostęp do boiska oraz hali sportowej; osadzeni w pawilonie A I skarżyli się na brak świetlicy oraz nieaktualny wykaz pozycji książkowych dostępnych w bibliotece.

12. Prawo do praktyk religijnych

Osoby pozbawione wolności, z którymi rozmawiali przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji, potwierdziły możliwość brania udziału w mszach św. oraz innego rodzaju formach praktyk religijnych organizowanych w Zakładzie. Wszyscy rozmówcy byli wyznania rzymsko-katolickiego. Jak wynika z materiału zgromadzonego w trakcie wizytacji, akredytację do wstępu na teren Zakładu posiadają także przedstawiciele m.in. Kościoła Ewangelickich Chrześcijan, Związku Wyznania Świadców Jehowy, Adwentystów Dnia Siódmego.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Dyrektorowi Zakładu Karnego w Goleniowie:

1. dokończenie procesu zabudowy kąpek sanitarnych oraz doprowadzenie ciepłej wody do cel mieszkalnych;

2. wyodrębnienie stanowisk prysznicowych w łazniach;
3. zamontowanie kamer w przedsionkach cel zabezpieczających;
4. bezwzględną realizację obowiązku pouczenia osadzonych karanych dyscyplinarnie o prawie do zaskarżenia decyzji o ukaraniu do sądu penitencjarnego;
5. wykonanie częściowego zadaszania placów spacerowych;
6. pouczenie funkcjonariuszy pracujących w bezpośrednim kontakcie z więźniami o bezwzględnej konieczności respektowania ich godności;
7. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i bariery zabezpieczające przed upadkiem;
8. zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
9. przystosowanie celi wieloosobowej do potrzeb osób z niepełnosprawnością (w szczególności poruszających się na wózku);
10. wywieszenie Karty praw pacjenta – osoby pozbawionej wolności w ogólnodostępnych miejscach w pobliżu ambulatoriów;
11. upowszechnianie wśród skazanych wiedzy na temat rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka;
12. przestrzeganie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. z 2012 r., poz. 738) zgodnie z treścią p. 9 Raportu;
13. przestrzeganie zasady udzielania świadczeń medycznych dla więźniów w warunkach zapewniających intymność badanym;
14. pozyskanie dodatkowego terapeuty zajęciowego do pracy w Oddziale;
15. w miarę możliwości opracowanie dla skazanych wyżej zorganizowanych psychicznie psychoterapii wglądowej lub poznawczo-behawioralnej, w celu trwałej eliminacji objawów wynikające z zaburzeń skazanych – w formie grupowej lub indywidualnej;

16. wykorzystywania cel Izby Chorych zgodnie z ich przeznaczeniem, którym jest opieka nad więźniami chorymi;

II. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Szczecinie

1. przyznanie środków finansowych niezbędnych do realizacji zaleceń wymienionych w punktach: 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 14.

Opracował: Przemysław Kazimirski